

เทศน์เช้า วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมะเนาะ ตั้งใจฟังธรรมเพราะเราแสวงหา แสวงหาสังฆธรรมอันนี้ ถ้าเรา
แสวงหาสังฆธรรมอันนี้ ทรัพย์ากรมนุษย์ ทรัพย์ากรมนุษย์สำคัญมากนะ คนสำคัญที่สุด โลกนี้
ขับเคลื่อนไปด้วยมนุษย์ ขับเคลื่อนไปด้วยคน

ในบรรดาสัตว์สองเท้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด ในบรรดาสัตว์
สองเท้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด ประเสริฐเพราะองค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าได้ฝึกฝนท่านแล้ว ได้ฝึกฝนท่านจนสิ้นกิเลสไป พอสิ้นกิเลสไปนะ เป็นมนุษย์
สั่งสอนเทวดา อินทร์ พรหมทั้งหมด สั่งสอนทั้งมนุษย์นี้ด้วย

ทรัพย์ากรมนุษย์สำคัญที่สุด เราก็คือเป็นมนุษย์คนหนึ่ง ถ้าเราก็คือเป็นมนุษย์คนหนึ่ง เราเกิดมา
ทุกคนเกิดมาด้วยความหวัง เกิดมาด้วยความว่าอยากจะมีความสุข อยากจะมีความสุขสบาย อยากจะ
มีความสุขความสบายของเรา นี่ความสุขทางโลก แต่ความสุขทางโลกนะ แต่ให้สังสารหัวใจของ
เราบ้าง หัวใจของเรา หัวใจของเราละ หัวใจของเราที่มันทุกข์มันยากอยู่ในหัวใจนี้

การเวียนว่ายตายเกิดเป็นมนุษย์ มนุษย์เกิดมามีความหวัง ถ้ามีความหวัง คนที่มีความหวัง
มีศรัทธามีความเชื่อ ถ้ามีศรัทธามีความเชื่อ ความเชื่อของเขา เขาเชื่อสิ่งใดเขาแสวงหา ตามหา
ความฝัน ตามหาความฝันให้เป็นความจริงขึ้นมาในชีวิตจริงของเรา

มีความฝันๆ ความฝันอันนั้น ความฝันถ้ามันเป็นความจริง ความฝันเป็นความจริง
หมายความว่า ทำสิ่งใดแล้วประสบความสำเร็จของเราขึ้นมาเป็นความจริงขึ้นมา แต่ถ้าความฝัน
อันนั้น ความฝันอันนั้นสิ่งที่ว่าความฝันของเรา เราตามหาความฝันของเรา ถ้าตามหาความฝัน
ของเรา ถ้ามันทำด้วยสติด้วยปัญญา ด้วยสติ ด้วยความเพียร ด้วยความวิริยะ ความอดุสาหะของ
เรา เราทำขึ้นมาด้วยน้ำพักน้ำแรงของเรา ถ้าเราทำด้วยน้ำพักน้ำแรงของเรา ถ้าเรามีคุณธรรมใน
หัวใจ สิ่งที่ทำๆ มันทำนะ คนเรามันเพลินเพลินอยู่กับการงานนั้นๆ ถ้ามันเพลินเพลินกับการงาน
นั้นๆ แต่มันต้องมีสติปัญญา

คนเราเกิดมามีความฝัน ถ้าความฝันอันนั้นถ้ามันเป็นความฝันที่มันเป็นเรื่องของจินตนาการ ความฝันอย่างนั้นนี้ค้นหาความทะยานอยาก แต่ถ้าความฝันอย่างนั้นมันเป็นเป้าหมายของเรา ถ้าเป็นเป้าหมายของเรา เรามีการกระทำของเรา เราพยายามชวนชวนของเรา เพื่อประโยชน์กับเราๆ

ประโยชน์กับเรานี้ประโยชน์เรื่องโลกๆ แต่ถ้าสงสารหัวใจของเรา สงสารหัวใจของเรา คนเราเกิดมาด้วยความเชื่อ ความเชื่อนั้นนะพิสูจน์ความเชื่อของเรา คนเราเกิดมา มนุษย์เราเกิดมามีความกลัว ความกลัวขึ้นมา เพราะมนุษย์มีความกลัวมนุษย์ถึงพยายามหาที่พึ่งๆ การจะหาที่พึ่งเรามีความกลัวของเรา คนเราเกิดมากลัวเป็นกลัวตายทั้งนั้นนะ ทั้งๆ ที่เวลาเกิดมามีก็เกิดมากับเรานี้ เราเกิดมาได้ชีวิตนี้มา แต่เวลาเราจะพลัดพราก เราไม่ยอม

สิ่งกลัวเป็นกลัวตาย กลัวไปทุกๆ อย่างเลย ความกลัวไง ความกลัวมันก็เกิดดับทั้งนั้นนะ แต่ถ้ามันมีสติปัญญา ความกลัวของเรา คนที่กล้าหาญๆ เขาเผชิญกับวิกฤติต่างๆ เขาเผชิญกับวิกฤติต่างๆ เพราะอะไร เพราะเขาได้ฝึกฝนของเขามา

๑. เขาได้ฝึกฝนของเขามา

๒. เราฝึกฝนมาแล้วเรามีการศึกษา

มีการศึกษานะ ถ้ามีสติปัญญามันแก้ไข มันแก้ไขไปทั้งนั้นนะ สิ่งใดที่เป็นวิกฤติกับชีวิตมันแก้ไขได้ๆ คุณ เวลาคนเจ็บไข้ได้ป่วยไปหาหมอ ถ้ามันวิกฤติขนาดไหนเขาก็ต้องรักษาขึ้นมาฟื้นฟูขึ้นมาให้กลับมาเป็นปกติให้ได้ ถ้ามันกลับมาเป็นปกติไม่ได้ เขาก็ทำให้มันสมบูรณ์ที่สุดๆ ในความสามารถอันนั้น ในความสามารถ ถ้ามีการช่วยเหลือกันอย่างนั้นด้วยสติด้วยปัญญา เขาช่วยเหลือกันอย่างนั้น

เวลามันเกิดมามีความกลัว ที่นี้ความกลัวแล้วจะหาที่พึ่งที่ไหนล่ะ จะหาที่พึ่งที่ไหน สิ่งที่หาที่พึ่งได้ๆ ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อทาติ เม อกาติ เม คนเราสมัยดึกดำบรรพ์ยังไม่มีศาสนา คนเราก็กกราบภูเขา กราบเจดีย์ กราบไฟต่างๆ แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาแล้วนะ เดียวนี้มันมีที่พึ่ง เดียวนี้มีที่พึ่งที่ไหน ที่พึ่งด้วยสังขธรรมไง มันลบล้างความกลัวของเราไป

เราจะไปกลัวอะไร เราไปกลัวอะไร เราไปกลัวสิ่งใด เรากลัวเพราะเราไม่เข้าใจมัน เราไม่รู้มัน เราถึงได้กลัวมันไง แต่ถ้าเราเข้าใจมัน เรารู้มัน เราสู้แข็งแทงตลอดไปในนั้น เราจะไปกลัวสิ่งใด มันเป็นข้อเท็จจริงทั้งนั้นนะ เราต้องเผชิญกับชีวิตอย่างนี้ สิ่งนี้เราหลีกเลี่ยงไม่ได้หรอก เราหลีกเลี่ยงไม่ได้เพราะมันเป็นสัจจะเป็นความจริงไง เราจะไปฝืนความจริงไม่ได้ แต่ถ้าเราฝืนความจริงไม่ได้เราจะแก้ไขอย่างไร

เราแก้ไข เราก็มีสติมีปัญญา รักษาหัวใจของเรา รักษาหัวใจของเราละ ถ้าเรารู้คั่นตรงนี้ขึ้นมาได้มันจะเป็นคุณประโยชน์กับเรา คุณประโยชน์กับเราเพราะอะไร

อวิชาคือความไม่รู้ เพราะความไม่รู้เท่านั้นมันถึงเกิดความกลัวขึ้นมา เพราะความไม่รู้เท่า ความต่างๆ แต่ถ้ามันรู้เท่าๆ มันไม่มีสิ่งใดหรอก สิ่งต่างๆ ในโลกนี้ พระพุทธศาสนามันมีข้อเท็จจริงของมัน มันต้องมีเหตุต้องมีปัจจัย มันต้องมีเหตุมีปัจจัยมันถึงมีที่มาได้ ถ้ามันไม่มีเหตุไม่มีปัจจัยมันมาไม่ได้

ถ้ามันมีเหตุไม่มีปัจจัย อย่างเช่นมานั่งอยู่นี้มันก็ต้องมีเหตุมีปัจจัยมา เพราะเรามีความเชื่อในพระพุทธศาสนา เราถึงจะมาเสียดละ มาทำบุญกุศลของเรา เราได้ชีวิตนี้มาๆ ก็ต้องเวรกรรมของเรา มันมีที่มาที่ไปทั้งนั้นนะ แต่มันมีที่มาที่ไป เราไม่ได้ศึกษาเรื่องนี้ไง เราศึกษาเรื่องวิชาชีพ เรื่องทางโลก แต่เราไม่ศึกษาเรื่องชีวิตของเราไง

ถ้าเราศึกษาเรื่องชีวิตของเรา มันจะไปกลัวอะไร มันไม่มีสิ่งใดที่กลัวหรอก ความกลัวและความกล้ามันไม่มีอยู่ในหัวใจที่มีสติปัญญา สิ่งที่มีขนาดสติขาดปัญญามันถึงได้ตกใจกลัวสิ่งต่างๆ ขึ้นมา แล้วพอกลับขึ้นมาแล้ว เวลาเกิดสัจธรรมความทะยานอยากที่มันจะควบคุมเราไปพอเรากลัวขึ้นมาแล้วมันก็ต่อตรงไปทั้งนั้นนะ มันมีเหตุมีผลของมัน ยิ่งให้เราต้องวิ่งตามมันไป แต่เราขาดสติขาดปัญญาแล้วเราไม่มีที่พึ่งด้วย

ถ้าเรามีที่พึ่งๆ ที่พึ่งเรื่องศาสนา ถ้าเรื่องศาสนา ศาสนาสอนที่ไหน ศาสนาสอนให้เสียดละ ให้ทำงานของเรา ทำงานเพื่ออะไร ทำงานขึ้นมาเพื่อให้จิตใจแข็งแรง จิตใจที่มันอ่อนแอ จิตใจที่มันอ่อนแอ สิ่งใดมา ไม่มีที่พึ่งที่อาศัยก็ไปเกาะเขาทั่วไปหมด ถ้าจิตใจมันแข็งแรงขึ้นมา แข็งแรงที่ไหน แข็งแรงที่สติปัญญาเรานี่แหละ มันแข็งแรงขึ้นมาเพราะเราเสียดละ เราเป็นผู้ให้ เราเป็นผู้ให้ เราเป็นผู้ที่เสียดละขึ้นมา สิ่งที่เราผู้ให้ขึ้นมา จิตใจมันเปิดกว้าง ไซ้ใหม่ เราให้อะไร ก็ให้ความสงสัย ให้ความรรรวนของเราไง

มาวัดมาวาทศกย้าไง ตศกย้า ฟังธรรมๆ ฟังธรรมสิ่งที่ไม่เคยได้ยินได้ฟัง สิ่งที่ได้ยินได้ฟัง แล้ว สิ่งที่ได้ยินได้ฟังแล้วมันล้งเลสงสัยอยู่ ให้มันเป็นจริงขึ้นมา แล้วเป็นจริงขึ้นมา ถ้าเราเชื่อของเรา คนเรามันมีความเชื่อ ความเชื่อต้องทดสอบๆ ทศสอบกับอะไร เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา กาลามสูตร เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนเรื่องกาลามสูตรนะ ไม่ให้เชื่อ แม้แต่คำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เวลาที่เรามีศรัทธาความเชื่อ เราศรัทธาขึ้นมาก่อน พอเราจะประพฤติปฏิบัติขึ้นมามันต้องเป็นความจริงของเราใจ เช่น ถ้ามันกลัว มันกลัวขึ้นมาจริงๆ ไข้ไหม อารมณ์ความรู้สึกมันเกิดขึ้นมาจากเราไข้ไหม ถ้าเรามีสติมีปัญหา ถ้าเราทำทันมันแล้ว ความกลัวมันดับไป ความกลัวมันดับไปจากจิตนี้ จิตนี้มันปล่อยวาง จิตนี้มันสว่างกระจ่างแจ้งของมัน แล้วความกลัวมันหายไปไหน

นี่ใจ ให้เชื่อในการประพฤติปฏิบัติ ให้เชื่อกับสิ่งที่เราพิสูจน์ เราพิสูจน์แล้วๆ แต่เรายังไม่ได้พิสูจน์ใจ พอยังไม่ได้พิสูจน์ พอมันกลัวสิ่งใดไป เอาความกลัวนั้นทับถมใจไปเรื่อยๆ เอาความกลัวนั้นบิบบั่นใจไปเรื่อยๆ แล้วมันก็กลัวมากขึ้นไปเรื่อยๆ ถ้ามันกลัวมากขึ้นไปเรื่อยๆ เรามีสติปัญญาขึ้นมา เราไม่เชื่อสิ่งใดทั้งสิ้น มันกลัว มันกลัวอะไร ถ้ามันกลัวอะไร มันมีสติปัญญา มันใคร่ครวญของมัน มันค้นคว้าของมัน เพราะค้นคว้าด้วยเหตุด้วยผล

ในปฏิปทาพระชุดงคกรรมฐาน หลวงตาท่านเขียนไว้ เวลาพระท่านไปชุดงค์ในป่า ไปชุดงค์ในป่าเสร็จแล้วก็มี ความกลัวเกิดขึ้นมา พอมีความกลัวเกิดขึ้นมา มีเสียงดังขึ้นมา เหมือนกับคนเดินเข้ามาหาเรา มันยังตกใจกลัวมากเลยนะ

สุดท่ายแล้วกลั่นใจ กลั่นใจลึ้มตาดูว่านั่นมันคืออะไรนะ เห็นสุนัขตัวหนึ่งมันกำลังหาอาหารกินอยู่ มันสลดใจใจ เวลาหลับตาอยู่ ไม่ได้เปิดตา ดู มันตกใจกลัวนะ มันกลัวไปหมด ฝีกำลังเดินเข้ามาแล้ว ฝีกำลังจะทำลายเราแล้ว ฝีกุอย่างเลย กลั่นใจตัวเองลึ้มตาขึ้นมา มันเป็นสุนัขตัวหนึ่งกำลังหาเศษอาหารกิน

เราเป็นคน เกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา ได้มาบวชเป็นพระ เป็นพระเป็นศากยบุตรพุทธชินโรต เป็นบุตรขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำไมมันไร้สาระขนาดนี้ ทำไมมันไร้สาระขนาดนี้ ยังสู้สุนัขตัวหนึ่งไม่ได้ นี่เวลาปัญญามันเกิดขึ้นนะ มันสลดสังเวชใหม่

ถ้ามันสลดสังเวชขึ้นมา วันหลังจะไม่กลัวอย่างนี้อีก จะกลัวสิ่งใดต้องพิสูจน์กันก่อน กลัวสิ่งใด ต้องพิจารณาก่อน ถ้ามันพิจารณาไปแล้ว พิจารณาด้วยเหตุด้วยผลขึ้นไป

นี่ศึกษาๆ ศึกษาธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศึกษาแล้วฝึกหัดปัญญาของเรา ที่บอกว่ามาวัดมาวาเพื่อเสียดสละทานขึ้นมาเพื่อให้จิตใจมันแข็งแรง ถ้าจิตใจมันแข็งแรงแล้ว มันกล้าพิสูจน์ กล้าล้มตาคูใจ มันไม่มีสิ่งใด แต่ยิ่งกลัว ยิ่งหลับตา ยิ่งหลับตามันยิ่งสร้างภาพ ยิ่งสร้างภาพมันยิ่งน่ากลัวไปใหญ่เลย นี่ไง การคาดหมายไป ปฏิบัติกรรมไม่สมควรแก่กรรม

ถ้ามันสมควรแก่กรรมต้องพิสูจน์กัน พิสูจน์กัน เวลาพิสูจน์แล้วถ้าเราจะเอา พอมันได้ มรรคได้ผล ได้มรรคได้ผล หมายความว่า เวลามันพิจารณาไปแล้วมันเห็นจริง พอเห็นจริงขึ้นมา มันมีปัญญาสอนจิตของเรา จากจิตที่แข็งแรง จิตที่แข็งแรงขึ้นมาด้วยการเสียดสละทานของเรา ด้วยฟังธรรมขึ้นมาให้มันเข้มแข็งขึ้นมา ให้มันแข็งแรงขึ้นมา ต้องมีเหตุมีผล อย่าเชื่ออะไรง่ายๆ อย่าเชื่อสิ่งที่เขาร่ำลือกันมา อย่าเชื่อตามๆ กันมา

เวลาศรัทธาความเชื่อๆ ที่ว่าถ้ามีศรัทธาความเชื่อ เราก็ไม่ได้มาวัดมาวา ถ้าไม่มีศรัทธา ความเชื่อ เราก็ไม่ค้นคว้าของเรา เรามีศรัทธามาก่อน แต่พอมีศรัทธาแล้วต้องมีสติปัญญา พอมิ สติปัญญา กาลามสูตรแล้ว ไม่ให้เชื่อตามๆ กันมา ไม่ให้เชื่อข่าวลือ ไม่ให้เชื่อเขาวานันดี นี่ดี ไม่ เชื่อ ต้องพิสูจน์ก่อน

ใครว่าสิ่งใด เราอยู่กับครูบาอาจารย์นะ หลวงตาท่านบอกใครจะพูดอะไร ขึ้นชมอะไรก็ แล้วแต่ว่าคนไหนเป็นคนดี ท่านบอกว่าท่านฟังไว้หูหนึ่ง อีกหูหนึ่งยังไม่เชื่อ เราไม่ใจไม่รับฟัง ใครทั้งสิ้นนะ เราต้องฟังความเห็นต่าง แต่ฟังแล้วรับฟังไว้ แต่อย่าเพิ่งไปเชื่อเขา ไม่เชื่อเขา ต้อง พิสูจน์ก่อน แล้วเรามีอะไรพิสูจน์ แต่ครูบาอาจารย์ของเราะ ท่านพิสูจน์ด้วยจิตของท่าน สิ่งที่ กระแสสังคมที่เขาเป็นกันอยู่นี้ ครูบาอาจารย์ของเราได้ฝึกฝนมาหมดแล้วแหละ ได้ไปพิสูจน์มา หมดแล้ว

ในประวัติหลวงปู่มั่น เวลาที่มีสิ่งใด เพราะหลวงปู่มั่นมีชื่อเสียงมาก หลวงปู่มั่นท่านมี สัจจะความจริงมาก เวลาใครที่ประพฤติปฏิบัติขึ้นมา คุณิ เวลาหลวงปู่มั่นท่านลงมาจากเชียงใหม่ มันมีพระองค์หนึ่งไปปฏิบัติแล้วเขาบอกว่าเขาเป็นพระอรหันต์ เวลาเป็นพระอรหันต์แล้วในฝ่าย ปกครองเขาก็ตั้งมหา ๕ ประโยค ๔ องค์เข้าไปตรวจสอบว่ามันเป็นพระอรหันต์เพราะเหตุใด

ด้วยทฤษฎี ด้วยการศึกษาก็ตรวจสอบอยู่นั่นนะ ไอ้ที่ว่าพระอรหันต์มันก็ปลิ้นไปปลิ้นมาอยู่นั่นนะ มันก็ตรวจสอบไม่ได้หรอก

หลวงปู่มั่นท่านลงมาจากเชียงใหม่ ท่านจะไปภาคอีสาน มาพักอยู่วัดพระศรีฯ เขาก็เอาพระองค์ที่ว่าสำเร็จเป็นพระอรหันต์ไปหาหลวงปู่มั่น แล้วก็ให้พูดถึงประสบการณ์การปฏิบัติของเขา พอเขาพูดจบ หลวงปู่มั่นบอกว่าท่านคิดแค่สมาธิ

เขาก็ล้มกราบแล้วเขาไม่กล้าเถียงเลยละ เขาไม่เถียง

นี่ไง สิ่งที่ตรวจสอบๆ เอาอะไรไปตรวจสอบ คุณสิ มีการศึกษา ๘ ประโยค ๔ องค์ ๕ องค์ แบบว่าพยายามหาเหตุผลด้วยทฤษฎี เพราะเราไม่รู้ เรารู้ธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ศึกษามาเป็นความจำ แล้วเวลาเขาพูดมาโดยข้อเท็จจริงของเขา เราไม่รู้ได้

พอหลวงปู่มั่นท่านฟังจบ “ท่านคิดในสมาธิ” สมาธิเพราะอะไร สมาธิเพราะถ้าทำสิ่งใดขึ้นมาแล้ว ถ้าจุดจบของมันก็คือแค่สมาธิ จุดจบของการประพฤติปฏิบัติทุกๆ แขนง ทุกๆ กระบวนการของมัน เวลาเราทำเข้าไปแล้วมันจะปล่อยวาง แต่มันปล่อยปละละเลยหรือปล่อยมีสติปัญญา ถ้ามันปล่อยปละละเลย พอปล่อยปละละเลย มันเว้งว้างก็ “อ้อ! นิพพานเป็นอย่างนี้เอง นี่เป็นพระอรหันต์”...หันอะไรของมึง มันไม่มีอยู่หรอก

แต่ถ้ามันเป็นความจริง ถ้ามันเป็นสมาธิ เป็นสมาธิอย่างไร นี่ไง ถ้าเขาเป็นสมาธิ ที่เขาอ้างตนว่าเป็นพระอรหันต์ เวลาเขาทำขึ้นมามันก็แค่ปล่อยวาง แค่อันดับของความคิด แค่กระบวนการคิดของมนุษย์ที่จบลง กระบวนการความคิดที่จบลงด้วยสติด้วยปัญญา ถ้ามันจบลงแล้ว จบลงแล้ว จิต สมาธิคือสิ่งที่ไม่พาดพิงอารมณ์ใดๆ ทั้งสิ้น ถ้ามันไม่พาดพิงอารมณ์ใดๆ ทั้งสิ้น มันไม่พาดพิงความคิด แล้วตัวมันล่ะ ตัวสมาธิเป็นอย่างไร ถ้าสมาธิแล้วยกขึ้นสู่วิปัสสนา วิปัสสนาอย่างไร ถ้าไม่มีสมาธิ เอาอะไรวิปัสสนา

การศึกษา ศึกษาด้วยสมอง เวลาคนคิดบอกปัญญาดีมาก เวลาไอน์สไตน์ตายแล้วเขาไปพิสูจน์นะ สมองก้อนใหญ่กว่าเขา คงไว้อย่างพิสูจน์กันอยู่ไง เขาไปมองกันที่สมองไง เขาไม่มองปฏิภาณไง ไม่มองอำนาจวาสนาบารมีจากหัวใจไง เพราะคนไม่เคยปฏิบัติ คนไม่เคยทำมันก็ไม่รู้ของมันไง ถ้ารู้ของมัน มันต้องพิสูจน์กันอย่างไร ถ้าพิสูจน์ได้แล้ว เราต้องพิสูจน์ กาลามสูตรไม่ให้เชื่อใครทั้งสิ้น เวลาประพฤติปฏิบัติแล้วอย่าเชื่อ อย่าฟังใครทั้งสิ้น แม้แต่เราพูดก็อย่าเชื่อ

ไม่ต้องเชื่อ เพราะที่เราพูดอยู่นี้เป็นสมบัติของเรา ถ้าไม่จริงก็เราไม่จริงคนเดียว ถ้าจริงก็เป็นความจริงของเรา ฟังขนาดไหนก็ไม่ได้สมบัติไป ฟังแค่ไหนมันก็ได้แค่คณาธิธรรม มันได้แค่เป็นการจุดประเด็นให้เราได้คิด มันเป็นแรงบันดาลใจ

นี่แรงบันดาลใจ แรงบันดาลใจหลายๆ นะ แต่ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นแรงบันดาลใจด้วย เป็นสังฆธรรมที่คอยกรองด้วย คอยกรองที่มันไปปดหมดเท็จ อวิชชาในหัวใจที่มันไปปดหมดเท็จออกมาจากหัวใจดวงนั้นนะ ครูบาอาจารย์ท่านคอยกรองๆ กรองเพราะอะไร เพราะคนที่ปฏิบัติมันไม่รู้ตัวไง นี่ไง กิเลสเป็นธรรมชาติ นี่ไง ธรรมชาติของมันเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ธรรมชาติของกิเลสไง ไม่ใช่ธรรมชาติของธรรม ถ้าธรรมชาติของธรรม ก็เทศน์เมื่อคืน ธรรมชาติของธรรม กิเลสเป็นธรรมชาติ มันเป็นอยู่จิตใต้สำนึกมันออกมาของมันอย่างนั้นไง

สิ่งที่เป็นธรรมๆ ถึงบอกมนุษย์ ทรัพย์ากรมนุษย์นะ สิ่งที่ว่าโลกเขาโเค้ช เขาพยายามทำ เขาพยายามฝึกกัน การทำงานให้พัฒนาขึ้น แต่คนฉลาด คนฉลาดต้องมีศีลมีธรรมนะ คนฉลาดสิ่งที่มีคุณธรรมในใจ เราปรารถนาคนอย่างนั้นนะ เราปรารถนาคนที่ฉลาดแล้วมีคุณธรรม แต่ส่วนใหญ่แล้วคนฉลาดแล้วขี้โกงหมดเลย คนฉลาดขี้โกงทั้งนั้นเพราะมันฉลาด ธรรมะๆ เข้ามากรองตรงนี้ ธรรมะเข้ามาทำให้คนฉลาดมีคุณธรรมด้วยไง ถ้าคนฉลาดแล้วมีคุณธรรม แล้วฉลาดทางโลก แล้วฉลาดทางธรรม

ฉลาดทางธรรม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั่งอยู่โคนต้นโพธิ์นั่น รื้อภพหรือชาติในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยอดมนุษย์ สัตว์อาชาไนย สัตว์อาชาไนยมันเลือกใช้ชีวิตของมันนะ ไม่ใช่สัตว์ทั่วๆ ไป สัตว์อาชาไนยทุกขั้วว่าเขาเพราะมันเลือก มันพิจารณาของมัน มันไม่ใช่ชีวิตตามกระแสโลก นั่นคือสัตว์อาชาไนย นี่ไง ถ้าฉลาดต้องฉลาดอย่างนี้ แต่ถ้าฉลาดทางโลกก็เป็นฉลาดอันหนึ่ง

ฟังธรรมๆ เพื่อเหตุนี้ ของมีอยู่มีกิน ปัจจัย ๔ ปัจจัยเครื่องอาศัย ถ้าไม่มีศีลไม่มีธรรมนะไม่ต่างจากสัตว์ สัตว์มันไม่มีคุณธรรม สัตว์มันไม่มีศีลไม่มีธรรมเพราะอะไร เพราะมันเป็นสัญชาตญาณ มันใช้สัญชาตญาณ

เราเป็นมนุษย์นะ ทรัพย์ากรมนุษย์ มนุษย์ที่มีคุณค่า มนุษย์ที่ฝึกดีแล้ว มนุษย์ที่มีสติปัญญาให้รักตน ให้รักหัวใจของตน อย่าไปสร้างเวรสร้างกรรมให้มันมากเกินไบนัก มันทุกข์ยากมาจน

ขนาดนี้แล้ว เราพยายามมีคุณธรรมในใจของเรา หน้าที่การงานเราก็ทำของเรา แต่ต้องมี
สติปัญญาเท่าทันมัน อย่าให้กิเลสมันครอบงำ เอวัง